

A Feladat-vállaló

Lengyel György nyolcvan évére

Kis időnk még volt a *Hitel* debreceni estjének kezdéséig, s Lengyel Györggyel a debreceni Csokonai Színház háromszor is volt szellemteremtő vezetőjével leültünk beszélgetni a Kollégium előtti parkban. Fölöttünk a Nagytemplom magasodott, közelünkben Bocskai fejedelem buzogányos szoboralakja mintha bennünket is a hajdúk seregébe terelne. Odébb pedig a Gályarabok emlékműve kísértette a századokat: hitükért, hovatartozásukért az ember és a magyar minden időben szenvedett. Otthonos lett volna a szabadság e kis ligetében, ha Szabó Magdára kerítjük a szót, hiszen a *Régimódi történet* színpadi életre hívója éppen Lengyel György volt a fővárosban és Debrecenben is. Ám én a *Sirály* előadására emlékeztettem, amelyben ó-debreceni teátristák, Bángyörgyi Károly, Novák István, Lontay Margit mellé Lengyel György egy új, fiatal nemzedéket szervezett együttesé, s indított a magyar Thália deszkáira. Fél évszázad lobbant el azóta; Kézdy György, Sinkó László, Dégi István, Kóti Árpád már bevégzett sorsa múltán, tűnődhattünk róluk. Olyaképpen, mint a csehovi drámában a tavacs-kánál ácsolt színpad köré gyülekező társaságnak Samrajov-Kóti Árpád mondta: „Süllyed a színművészet... Hatalmas tölgyleket álltak itt egykor, most csak fatönköket látunk.” Az ősz már beszökött Debrecenbe is, s a bányadt Nap, égi lámpásként élesztette a múltat, és Lengyel György poétikus bensőségességgel idézte a tölgyleket, Tolnay Klári vibráló nőiségét és erejét, amint Albee darabjának démoni éjszakában Gábor Miklóssal viaskodott; aztán Mensáros, aki *A mi kis városunk* rendezőjeként földi létünk porszemiségére döbrentett esténként. S lám, Sulyok Mária, Rickl Máriaként egy család s egyben egy színjátszó társaság összetartó nagyszonyaként ballag át előttünk a templomi kerten... – döbrentve a hiányokra is. Milyen jó lett volna több Németh László-darabot rendezni... – de vigasz, hogy az Ódry-formátumú Héjja Sándorral a *Galileiben*, s még elébb az emberi bájjal is sugárzó Pécsi Sándorral a *Papucs*hősből az emberi minőség mélységeit kereshette!

ABLONCZY LÁSZLÓ (1945) a Nemzeti Színház korábbi igazgatója (1991–1999); legutóbbi kötete: „*Templom, parlament, kőpad: megannyi színpad*” – ÁVH-s (be)súgókkal (2014).

Igen, a hiányok sajognak. Akkor is, ha az ember gályapadból laboratóriumot formál. A szenvedés ritmuszavara évtizedeken át is kísért: hitvány művek muszájszorításában, mert kivételes írókkal sorsunkról siratni való és kacajos darabokról álmodott...! Kút ugyan nem áll a parkban, azért mégis kedves szerzőjével, Németh Lászlóval az érdeemes élet próbatételére frissítő, bátorító gondolat csobog. „A körülmények sivár szorítása nem szólhat a cél magassága ellen. Nemzeti sorsunk mélységéből – egyre világosabb – csak aspirációnk s feladatvállalásunk szárnyalása tudhat kirántani” (*A vásárhelyi kútra*, 14).

Szorítások közepette Lengyel György a feladatok vállalásában szárnyalt és szárnyal ma is. Ilyenképpen életművének változatos fejezeteit említhetjük. Hevesi Sándor és Németh Antal munkásságának méltó folytatója tanárként, s úgy is, hogy a színház nemzetközi diplomatájaként is ügyeinket képviselte. Lát-határa tágasságát pedig tanulmányok árja igazolja: az amerikai színjátszástól és Arthur Millertől Peter Brookig és tovább; J. L. Barrault, Michel Saint-Denis, s az angol XX. század személyes ismerőse; az orosz klasszikus és avantgárd törekvéseket tudósi mélységgel tárta fel. *Színházi emberek* című könyve immár a hazai színháztudomány klasszikus munkája. Színházi ember Lengyel György is, akiről kedvező légkörű ország szellemi életében könyvek, monográfiák íródnak. Magyar sors az övé is; a cél magasságából nem enged; miközben fáradhatatlan elszántsággal írja az elmúlt század krónikáját. Ókútjának mélységéből is merítve. Gyermekkori sors-meghatározottsággal, mert az életét kétségbeesetten ellobbantó Somlay Artúr közelében élhetett. S ha Lengyel György szelíd csöndes vallomásának mélységét így is értjük, amikor aggodalmával áthatott tényeket sorolja a jelenből. Körbenézve a protestáns ligetben vigasztalnám: állnak az öreg fák, lám: Izsó Csokonai szobra is megbékélten visszafordult, s a Kollégium felé tekint; mögöttünk Arany János emléktáblája, ki maga is kisdiaákból teátristaként, majd Bolond Istókként toppant a városba. És mintha Kazinczy uram nyelvezetén komédiázva éppen az Alma Materből jönének elő a deákkomédiások. Mert a kollégiumi játékká képzelve, Debrecentől búcsúzva, Lengyel György éppen félszázada álmodta a Csokonai Színház színpadára a *Kénytelen házasságot*. Közeli vigaszemlékem: az őszön, az MMA színházi díjának átvételekor Lengyel György Illyés Gyula és Németh László mellett Vörösmartyra hivatkozva szép vallomásos gondolatában szellemi, erkölcsi hoglétünk dolgában a fájdalom és az aggodalom hangját is lobbantotta. Hogy elvadult múltfosztó és lélekpiszkító divatdiktátorok telepedtek a színházi életre. Miközben a színház mindenkori hivatásaként az ember holnapi lelkét is alapozza és formálja, teóriások serege, a Rontás szellemét szabadították a világra. A színházi este: ünnep is. Vörösmarty 1837-ben az *Árpád ébredésével* a szent lángot élesztette, de omlottan, utolsó versében már az egyszer-vágyott Ünnepet kereste végzetes jajdulással. Immár az elvadult öreg Európa polgáraként kérdezheti Lengyel György, aki ifjúkorától annyi változatban *Az ember tragédiáját* színházzá avatta: ugyan Madách drámakölteményének melyik színét éljük? Egyszerre valamennyit? Avagy ez a berlini utójáték, netán Pót-szín a londoni haláltáncsal?

Meglehet, az ádámi küzdelem szín-sora végtelenül: Brüsszel, Ankara, Bagdad, New York...?!

Kései Arany János-i szavakkal szeretném Lengyel Györgyöt egészségben és munkakedvében erősíteni. Mégis, „őszi panaszok” helyett Szent György lovaggal dárdás-tavaszi erőt, egészséget és harci kedvet kívánok neki. S hogy drága párja, Ágnes gondviselő szeretetkörében nyugtalanságait feladattá érlelje. Bús-sistergés helyett a teátrumi világ örvényéből az Ember, a Színház és az Igazság közös ígézetében elevenítse meg a szent deszkák múlttisztító történéseit. Isten éltesse!

Kovács Tamás Vilmos: Várunk Simeonra (olaj, faragott hárs, 2009)

